

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Завідувач кафедри
А.М. Острянюк
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ДРУГОЇ
ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 032 Історія та археологія
014 Середня освіта (Історія)

2022 – 2023 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 31 серпня 2022 року.

Розробники: Рахно Олександр Якович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства; Гринь Олена Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» полягає у поглибленні у здобувачів вищої освіти теоретичних та практичних знань і компетентностей з фундаментальної дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.»; опануванні та застосуванні ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України; формуванні патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції.

Завдання навчальної дисципліни:

- поглиблення здобутих у середніх навчальних закладах знань про історичний поступ України;
- розвиток навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного процесу;
- формування умінь критично аналізувати отриману з різних джерел інформацію, самостійно трактувати її, застосовувати набуті знання з історії для орієнтації в громадсько-політичному житті;
- виховання національної і громадської свідомості, формування толерантного, неупередженого ставлення до інших народів, утвердження ідеалів гуманізму;
- оволодіння практичними навичками роботи з історичними джерелами і науковою літературою;
- вироблення умінь правильно оформляти методологічний і технічний інструментарій наукових досліджень;
- виховання любові та поваги до української культури, звичаїв, традицій, історичного минулого;
- вироблення наукового бачення суспільних явищ, подій, тенденцій минулого.

Предметом вивчення є суспільно-політичний, економічний та національно-культурний розвиток України з 1939 р. – по сьогоднішній день

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Історія українських земель у 1939 – 1991 рр.
2. Історія України у 1991 р. – на початку ХХІ ст.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	4	3
Кількість годин:	120	90
- лекції	24	12
- практичні / семінарські	18	8
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота здобувач освіти	78	70

Статус навчальної дисципліни – нормативна.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивчення раніше «Історії України першої половини ХХ ст.».

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» (освітня програма 032 Історія та археологія)

Вправність мислення

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.

ЗК3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.

ЗК4. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

Розвиненість рефлексії

ЗК5. Здатність відрізнати суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК6. Критичність та самокритичність мислення.

ЗК7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

Інтелектуальна комунікація

ЗК8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК12. Відкритість, здатність сприймати та враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухачів ідей.

ЗК13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Мовно-текстологічна здатність

ЗК14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

Особиста ціннісно-вольова налаштованість

ЗК18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів академічної недоброчесності.

ЗК19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК20. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК21. Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

Фахові компетентності:

ФК1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК3. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

ФК3. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

ФК4. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК4. Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

ФК5. Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.

- ФК6.** Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.
- ФК7.** Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.
- ФК8.** Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
- ФК9.** Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.
- ФК10.** Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.
- ФК11.** Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.
- ФК12.** Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.
- ФК13.** Знання нормативно-правових основ збереження та переміщення культурних цінностей.
- ФК14.** Здатність слідкувати за змінами нормативно-правових актів, що регулюють переміщення культурних цінностей.
- ФК15.** Здатність вдосконалювати свої знання з історії, основ мистецтвознавства.
- ФК16.** Уміння оглядати й аналізувати різні види культурних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознаками.
- ФК17.** Здатність вдосконалювати свої знання в оволодінні сучасними неруйнівними методами експертизи культурних цінностей.
- ФК18.** Уміння вдосконалювати навички роботи з технічним обладнанням, що застосовується працівниками митних органів для проведення експертизи культурних цінностей.
- ФК19.** Уміння вдосконалювати знання щодо використання неруйнівних методів проведення експертизи культурних цінностей.
- ФК20.** Уміння співпрацювати з установами, яким надано право проведення експертизи культурних цінностей, правоохоронним органами.
- ФК21.** Уміння складати і опрацьовувати документацію, пов'язану з переміщенням культурних цінностей через митний кордон України.
- ФК22.** Вміння використовувати міждисциплінарні підходи для проведення порівнянь та узагальнень щодо природи етнонаціональних і державотворчих процесів, наявності спільного та відмінного у європейській історії.
- ФК23.** Розуміння дефініцій «європоцентризм», «європейська духовність», «європейський простір», «європейські цінності» і формування на цьому ґрунті особистого світогляду.

ФК24. Здатність аналізувати історичний поступ західноєвропейських країн пов'язаний з появою об'єднаних проектів, авторами яких виступали видатні європейські мислителі.

ФК25. Аналіз основних етапів розвитку європейської цивілізації та її перспектив в умовах сучасної глобалізації.

ФК26. Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між сучасною ситуацією в європейському співтоваристві та процесами минулого.

ФК27. Розуміння системи європейських цінностей, європейської культури та еволюції окремих складових на різних етапах історичного розвитку.

ФК28. Здатність усвідомлювати тенденції розвитку європейської інтеграції в цілому, та тенденції трансформації політичної системи Європейського Союзу.

ФК29. Здатність застосовувати сучасні методики і освітні технології для забезпечення ефективної діяльності в різних галузях європейістики та європейських студій.

Здатність запам'ятовувати або відтворювати:

ПРН1. найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом;

ПРН2. основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди;

ПРН3. наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії;

ПРН4. основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології;

ПРН5. основні принципи і методи історичного пізнання;

ПРН6. основні типи і види історичних джерел;

ПРН7. необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження;

ПРН8. детальні знання про певний історичний період або проблему.

Здатність розуміти та інтерпретувати:

ПРН9. основні завдання історичної та археологічної науки;

ПРН10. з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них;

ПРН11. класифікувати історичні джерела з метою реалізації конкретних науково-дослідницьких проектів;

ПРН12. інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо);

ПРН13. обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів.

ПРН14. Знати нормативні акти, що у вітчизняному та міжнародному законодавстві регулюють питання збереження та переміщення культурних цінностей.

ПРН15. Знати види предметів, що за нормами вітчизняного законодавства відносяться до категорії культурних цінностей.

ПРН16. Знати загальні класифікаційні ознаки різних видів культурних цінностей.

ПРН17. Знати технологічні особливості процесу створення різних видів культурних цінностей.

ПРН18. Знати сучасні неруйнівні методи експертизи та експрес-аналізу культурних цінностей.

ПРН19. Знати, яке технологічне обладнання може застосовуватися для здійснення неруйнвної експертизи культурних цінностей.

ПРН20. Знати порядок контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України.

ПРН21. Знати порядок оформлення документів, що мають супроводжувати культурну цінність при переміщенні культурних цінностей через митний кордон України.

ПРН22. Знати порядок оформлення митної документації при переміщенні культурних цінностей.

ПРН23. Знати основні принципи встановлення вартості культурних цінностей.

ПРН25. основних шляхів формування європейської культури та виокремлення цінностей європейської цивілізації.

ПРН26. формування європейського простору від часів античності до сьогодення.

ПРН27. еволюції європейської ідеї та спроб її практичної реалізації.

ПРН28. формування цивілізаційних засад європейської єдності.

ПРН29. вільно орієнтуватися в області актуальних проблем історії євроінтеграції, спираючись на позиції ключових наукових шкіл і напрямків вітчизняної та зарубіжної тематичної історіографії.

Здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях:

ПРН30. виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі;

ПРН31. оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди;

ПРН32. аналізувати відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах;

ПРН33. демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі;

ПРН34. організувати практичне вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України;

ПРН35. планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства та ін.;

ПРН36. застосовувати сучасні методики викладання історії.

Здатність розбивати інформацію на відповідні компоненти і розуміти їх взаємозв'язок:

ПРН37. аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії;

ПРН38. визначати взаємозалежності глобалізаційних процесів і міжнаціональних та міжетнічних відносин;

ПРН39. досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби;

ПРН40. упорядковувати історичні джерела у відповідності до їх інформаційного потенціалу при розробці конкретної науково-дослідницької теми та реалізації археографічних проєктів;

ПРН41. розділяти на категорії пам'ятки матеріальної культури та історичні документи відповідно до нормативів.

Здатність поєднувати частини разом, щоби одержати ціле з новою системною властивістю:

ПРН42. формулювати мету та завдання конкретного історичного дослідження;

ПРН43. всебічно розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і наукової літератури;

ПРН44. аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві;

ПРН45. інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних проблем історії та археології;

ПРН46. пояснювати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот;

ПРН47. встановлювати ефективну комунікацію з представниками різноманітних субкультур.

Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі:

ПРН48. аргументувати актуальність теми обраного наукового проєкту (дипломної роботи), встановлювати її зв'язок з пріоритетними напрямками розвитку сучасної науки в Україні;

ПРН49. критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та новизну отриманих результатів;

ПРН50. чітко пояснювати мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження;

ПРН51. узагальнювати результати дослідницької (дипломної) роботи та рекомендувати шляхи їх використання;

ПРН52. робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи;

ПРН53. порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.

ПРН54. Уміти оглядати й аналізувати різні види культурних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознаками.

ПРН55. Уміти ідентифікувати надані для контролю культурні цінності з тими, що описані у Свідоцтві на право їхнього вивезення/ввезення.

- ПРН57.** Уміти застосовувати сучасні неруйнівні методи експертизи та експрес-аналізу культурних цінностей.
- ПРН58.** Уміти визначати правові підстави відповідних дій посадової особи, що пов'язані з переміщенням культурних цінностей.
- ПРН59.** Уміти правильно описувати затримані культурні цінності у митній документації
- ПРН60.** Уміти кваліфіковано реєструвати культурні цінності.
- ПРН61.** здатність осмислювати тенденції розвитку європейської інтеграції в цілому (від ідеї об'єднаної Європи за часів античності до сьогодення), та тенденції трансформації політичної системи Європейського Союзу.
- ПРН62.** усвідомлювати та оперувати терміном «соціокультурні кордони», пояснювати сучасну геополітичну карту світу та оцінювати стан міжнародних відносин.
- ПРН63.** здатність аналізувати ідеї видатних інтелектуалів і політиків щодо формуванні «ідеї Європи» та її реалізації, а також розуміння головних принципів, котрі закладені в основу цього процесу.
- ПРН64.** аналізувати основні напрямки та механізми європейської регіональної політики.
- ПРН65.** здійснювати порівняльний аналіз закономірностей становлення та розвитку європейських держав та правових систем.
- ПРН66.** самостійно оцінювати динаміку формування європейського простору, основні концепції та інтеграційні проекти, їх значення та перспективи в умовах глобалізації.

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Історія України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» (освітня програма 014 Середня освіта (Історія))

- ЗК1. Компетентність у галузі науки** – свідоме використання студентами пізнавальних здібностей для набуття, застосування, управління знаннями.
- ЗК2. Мовна і комунікативна компетентність** – використання мови як засобу для усної та письмової комунікації, обміну знаннями, ідеями, емоціями, наполегливість, уміння відповідати за себе, приймати відповідальні рішення, відстоювати власну точку зору, уміння співпрацювати.
- ЗК3. ІКТ компетентність** – впевнене і критичне використання технологій інформаційного суспільства для роботи та спілкування, сукупність знань, умінь і навичок виконання різних видів інформаційної діяльності і ціннісне ставлення до цієї діяльності.
- ЗК4. Соціальна компетентність** – здатність обмінюватися інформацією, спілкуватися, встановлювати і підтримувати соціальні зв'язки, здатність до співпраці, розв'язання проблем, взаєморозуміння.
- ЗК5. Особистісна компетентність** – це інтегративне утворення, що включає систему цінностей, пов'язаних із саморозвитком та самовдосконаленням у

професійній діяльності, обізнаність у власних сильних і слабких сторонах, здатність до самоаналізу, ідентифікації і розвитку індивідуальних позитивних якостей.

ЗК6. Міжособистісна компетентність – уміння будувати суб'єктно-суб'єктні відносини у професійній діяльності, здатність до активної співпраці та інтеграції в прагненні до мети спільно з іншими людьми, установами, організаціями.

ЗК7. Практична компетентність – здатність застосовувати на практиці знання та дослідницькі вміння, готовність до прийняття самостійних рішень, відповідальність за результати діяльності.

ФК1. Історична – знання змісту та методології фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ФК2. Хронологічна – здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як способу пізнання історичного процесу.

ФК3. Просторова – здатність студентів орієнтуватися в історичному просторі.

ФК4. Інформаційно-мовленнєва – ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації та будувати усні та письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ФК5. Логічна – здатність визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснення історичних фактів, явищ, процесів.

ФК6. Дослідницька – здатність використовувати науковий інструментарій для теоретичних та експериментальних досліджень у навчальній, практичній і професійній діяльності.

ФК7. Інформаційна – працювати з різними джерелами інформації, аналізувати, синтезувати, узагальнювати та використовувати її для навчання.

ФК8. Практична – готовність до самостійної роботи та самовдосконалення, здатність застосовувати накопичені теоретичні знання на практиці, готовність до організації краєзнавчих студій у професійній діяльності.

ФК9. Аксіологічна компетенція – здатність студентів формулювати оцінки та версії історичного руху й розвитку.

ФК10. Науково-методична компетентність – здатність до застосування системи педагогічних, психологічних, предметних знань та професійно-методичних умінь, які базуються на знаннях дидактики.

Студент виявляє знання і розуміння

ПРН1. Змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ПРН2. Основних історичних процесів і подій давньої, середньовічної, ранньомодерної, нової, новітньої історії України та всесвітньої історії у їх порівнянні та взаємозв'язку.

ПРН3. Комплексу наскрізних, загальних та окремих понять предметів освітньої галузі. Предмету та методології історії, інших суспільних та гуманітарних дисциплін.

- ПРН4.** Історичної періодизації, як способу пізнання історичного процесу.
- ПРН5.** Історіографії для аналізу сучасних наукових дискусій з проблем вітчизняної і всесвітньої історії та визначення напрямів перспективних досліджень з інших галузей наукового пізнання.
- ПРН6.** Наукового інструментарію для теоретичних та експериментальних досліджень у навчальній, практичній і професійній діяльності.
- ПРН7.** Об'єктивних закономірностей, які відносяться до процесів накопичення та збереження соціальної інформації.
- ПРН8.** Регіональних особливостей України, теоретико-методологічних основ краєзнавчої діяльності.
- ПРН9.** Методологічних принципів аналізу культурних явищ у світовому цивілізаційному просторі.
- ПРН10.** Знання предмета, педагогічні, психологічні, основи організації й управління навчальним процесом.
- Студент повинен вміти**
- ПРН23.** Аналізувати та оперувати арсеналом сучасної академічної історичної науки, історичними знаннями зі спеціалізації.
- ПРН24.** Використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатофакторний.
- ПРН25.** Розглядати суспільні явища в розвитку та конкретно-історичних умовах певного часу.
- ПРН26.** Збирати, обробляти, узагальнювати інформацію для створення глибокої бази знань про історичні та соціокультурні процеси в Україні, на європейському континенті, у світі загалом.
- ПРН27.** Орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної і всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками.
- ПРН28.** Характеризувати історичний процес та регіональні особливості.
- ПРН29.** Працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати і сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.
- ПРН30.** Визначати і застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу та пояснення історичних фактів
- ПРН31.** Використовувати науковий інструментарій для теоретичних та експериментальних досліджень у навчальній, практичній і професійній діяльності. **ПРН32.** Формулювати власну оцінку історичного руху, діяльності історичних осіб, виявляти власну позицію щодо суперечливих фактів історії.
- ПРН33.** Використовувати основи теорії і методології освіти у професійній діяльності.
- ПРН34.** Інтегрувати знання, які отримані в процесі вивчення різних дисциплін в єдиний комплекс гуманітарних дисциплін.
- ПРН40.** Здійснювати професійну діяльність у полікультурному світі, поділяючи і шануючи нормативи і цінності свого національно-культурного середовища.

ПРН41. Проявляти важливі для професійної педагогічної діяльності особистісні якості (комунікативність, відповідальність, рефлексивність, емпатійність, перцепція, здатність до самоаналізу і самоуправління, фахового зростання й самовдосконалення).

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань

на практичному занятті

до 5 балів

Активність (доповнення, запитання)

1 бал

б) самостійна робота

до 5 балів

в) модульна контрольна робота (тестове завдання)

до 5 балів

г) творча робота

до 5 балів

Відповідь на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з історичною картою.

4 бали – здобувач освіти вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників історичних документів; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – здобувач освіти загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – здобувач освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито

1 бал – здобувач освіти має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі дати, головний зміст матеріалу не розкрито.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія українських земель у 1939–1991 рр.

Тема 1. Україна напередодні та в роки Другої світової війни (вересень 1939 – червень 1945 р.)

Українське питання в геополітичних планах Німеччини та Радянського Союзу. УРСР напередодні Другої світової війни. Доля Карпатської України у 1938 – 1939 рр.

Пакт Молотова – Ріббентропа та його історичне значення. Включення Західної України та Північної Буковини до складу СРСР. Політика сталінізму на західноукраїнських землях (1939 – 1941 рр.).

Соціально-економічні перетворення на західноукраїнських землях після “приєднання” до УРСР. Оформлення нового державно-політичного і територіального статусу Західної України. Створення нових органів влади, реформування системи освіти. Насадження системи тотального контролю за населенням, розстріли і масові депортації.

Україна в роки німецько-радянської війни (червень 1941 – травень 1945 рр.). Напад фашистської Німеччини на СРСР. Український напрям у плані “Барбаросса”. Крах воєнної доктрини СРСР. Об'єктивні і суб'єктивні причини поразок Червоної Армії на початковому етапі війни. Співвідношення сил.

Воєнні дії на території України у 1941 – 1942 рр. Київська оборонна стратегічна операція. Доля Південно-Західного фронту та його командувача – М.Кирпоноса. Розгром німецько-фашистських військ під Москвою. Контрнаступ радянських військ в Україні. Поразки в районі Харкова та в Криму.

Сталінградська битва. Контрнаступ радянських військ. Лютнево-березневі бої 1943 р. на Україні. Битва під Курськом. Історичне значення

битви за Дніпро (1943 р.) Визволення Києва. Розгортання боїв на Правобережній Україні. Корсунь-Шевченківська битва. Перемога в Криму. Яссо-Кишинівська операція. Визволення західних областей України і Закарпаття. Завершення визволення українських земель. Підсумки Другої світової війни для України.

Нацистський окупаційний режим на українських землях (1941 – 1944 рр.). Розчленування території України на зони окупації та встановлення нацистського “нового порядку”. Територіальні межі та особливості формування місцевих органів влади в рейхскомісаріаті “Україна”, Трансністрії, Північній Буковині та Південній Бессарабії, дистрикті Галичина та на прифронтових територіях.

Генеральний план “Ост”. Економічне та культурне пограбування українських земель. Фізичне знищення цивільного населення України та військовополонених. Геноцид проти єврейського населення України. Гетто на території України. Проблема остарбайтерів у роки війни. Фашистський окупаційний режим на Чернігівщині.

Радянський рух Опору в роки німецько-радянської війни. Розгортання радянського партизанського та підпільного руху в тилу ворога у 1941 – 1942 рр. Проблеми і труднощі партизанського та підпільного руху на окупованих територіях у 1941 – першій половині 1942 рр. Утворення Центрального та Українського штабу партизанського руху.

Комуністичне та комсомольське підпілля в Україні у 1942 – 1944 рр. Течії радянського підпілля. Історія “Молодої гвардії”. Діяльність “Партизанської іскри”.

Особливості партизанського руху в 1943 – 1944 рр. Рейди партизанських з’єднань. Партизанські “генерали”: О. Федоров, С. Ковпак, М. Наумов, О. Сабуров

Український національний рух Опору в роки Другої світової війни. Розкол ОУН напередодні Другої світової війни та наслідки для українського національного руху опору. Проголошення Української держави 30 червня 1941 р. у Львові. Батальйони “Нахтігаль” та “Роланд”. Формування похідних груп ОУН. Заснування Української Національної Ради у Києві. М. Величківський та його роль у створенні Української Національної Ради.

Формування Української Повстанської Армії. Тарас Бульба-Боровець та “Поліська Січ”. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Дивізія СС “Галичина”. Заснування Української Головної Визвольної Ради та її історичне значення. Видатні діячі українського руху опору: С. Бандера, Я. Стецько, М. Лебідь, Р. Шухевич, К. Осмак.

Тема 2. Українські землі у другій половині 1940-х – 1953 рр.

Вихід УРСР на міжнародну арену (1944–1945 рр.) Утворення Наркомату закордонних справ УРСР. Участь України у роботі ООН та інших міжнародних організаціях.

Становище України по закінченні радянсько-німецької війни. Демографічні наслідки. Матеріальні збитки. Стан народного господарства.

Відбудова промисловості у роки першої повоєнної п'ятирічки (1946 – 1950). Повсякденне життя міського та сільського населення.

Становище сільського господарства. Методи експлуатації українського селянства у 1944–1953 рр. Голод 1946 – 1947 рр. в Україні. Штучний характер голоду. Масштаби та наслідки голоду.

Культ особи Й. Сталіна й суспільне життя країни, республіки. Кампанії, пов'язані з викриттям “ворогів народу”: генетиків, філологів, істориків, медиків. Л. Каганович на Україні (1947 р.) Ждановщина. Боротьба з “націоналізмом” та “космополітизмом” у 40-ві рр. у республіці. Духовне життя в Україні у другій половині 40-х – першій половині 50-х рр. Лисенківщина. Вплив культу особи на гуманітарні науки.

Західна Україна у другій половині 40-х – на початку 50-рр. ХХ ст.

Загострення політичної ситуації в Західній Україні наприкінці та по закінченні війни. Методи боротьби ОУН – УПА в ці роки. Етапи збройної боротьби ОУН – УПА з радянською владою. Зміна тактики боротьби УПА проти радянської влади у регіоні у 1947 р. Репресивні дії радянських каральних органів. Ліквідація греко-католицької церкви. Львівський церковний собор 1946 р. А. Шептицький, Й. Сліпий. Депортації місцевого населення.

Ообливості проведення колективізації на території Західної України. Спротив Української Повстанської Армії. Наслідки колективізації для населення західних областей УРСР. Індустріалізація і культурна революція західних областей України.

Становище українців у контексті радянсько-польських відносин. Етапи переселення українців. Проблема етнічного українського населення Закарпаття. Акція “Вісла” (1947 р.)

Тема 3. Україна за доби “відлиги” (1953 – 1964 рр.).

Липневий (1953 р.) Пленум ЦК КПРС. Кадрова політика М. Хрущова. ХХ з'їзд КПРС та його значення для України. Викриття культу особи Сталіна. Демократизація суспільно-політичного життя республіки.

Розвиток народного господарства в другій половині 50-х – першій половині 60-х рр. Соціально-економічні реформи М. Хрущова. Перехід до управління промисловістю за територіальним принципом (1957 р.) Раднаргоспи. Будівництво гідроелектростанцій на Дніпрі. Курс на хімізацію народного господарства та його наслідки.

Особливості процесу реабілітації політичних в'язнів в УРСР. Підвищення матеріального добробуту населення України. Непослідовність та половинчатість реформ хрущовської доби.

Передача Криму УРСР у 1954 р.: причини, історичне значення.

Тема 4. Україна у другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст.

Особливості соціально-економічного розвитку УРСР. Пошуки шляхів прискорення розвитку економіки і соціальної сфери. Рішення вересневого (1965 р.) Пленуму ЦК КПРС. Економічні реформи 60-х років, причини їх

незавершеності. Наростання застійних та кризових явищ у соціально-економічному розвитку республіки. Спад зростання валового суспільного продукту, рівня виробництва продукції промисловості республіки, продуктивності праці. Наростання екологічних проблем.

Становище сільського господарства УРСР. Спроби розробки аграрної політики на березневому (1965 р.) Пленумі ЦК КПРС. 1966–1970 рр. – восьмий п'ятирічний план розвитку народного господарства та його наслідки для сільського господарства. Причини невдачі реформування сільського господарства. Продовольча програма (1982 р.) та її нереалізованість. Соціальні, демографічні та національні проблеми села.

Суспільно-політичне життя в Україні. Доктрина “розвинутого соціалізму”. П. Шелест. В. Щербицький. Конституція УРСР (1978 р.) Національна політика в Україні. Абсолютизація категорій “радянський народ”. Активізація процесу русифікації. Маланчуківщина.

Шістдесятники та їхня роль у піднесенні української культури та пожвавленні громадського життя. Клуби творчої молоді “Пролісок”, “Сучасник”. Л. Костенко, А. Горська, В. Симоненко, І. Дзюба. Акція протесту під час презентації фільму С. Параджанова “Тіні забутих предків” (вересень 1965 р.). Ідеологічний наступ на українських шістдесятників

Українські дисиденти. Течії та особливості дисидентського руху в Україні. Методи боротьби. Український самвидав. І. Дзюба: “Інтернаціоналізм чи русифікація”, Є. Сверстюк: “Собор у риштуванні”. “Український вісник”.

Правозахисний рух. В. Чорновіл: “Правосуддя чи рецидиви терору”, “Лихо з розуму”. Утворення Української Гельсінської групи та наслідки її діяльності. Діяльність правозахисників за кордоном. Політичні репресії 60-х–80-х рр. ХХ ст. М. Руденко, Ю. Литвин, В. Стус, П. Григоренко, Л. Лук'яненко та ін. Причини поразки та історичне значення дисидентського руху в Україні.

Тема 5. Культура та освіта України в 50 – 80-х рр. ХХ ст.

Вплив політики русифікації на розвиток освіти. Скорочення мережі українських шкіл. Загальноосвітня, середня спеціальна і вища школа. Закон “Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР” (1958 р.) Запровадження положень закону та його наслідки в Україні. “Основи законодавства СРСР та союзних республік про народну освіту” (1972 р.) Директива Міністерства освіти СРСР “Удосконалення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах республік” (1978 р.) Хиби та досягнення середньої спеціальної та вищої школи.

Наука. Діяльність Академії наук УРСР. Створення інституту кібернетики (В. Глушков), інституту електрозварювання (Б. Патон). Діяльність М. Амосова. Розвиток гуманітарних та природничих наук. Становище історичної науки. Видання багатотомної “Історії міст і сіл УРСР”.

Розвиток образотворчого мистецтва. Радянська українська школа живопису. М. Божій, О. Лопухов, В. Бородай. Діяльність І. Гончара. Творчість К. Білокур. Монументальне мистецтво, скульптурні рельєфи А. Рибачука. Особливості розвитку кінематографу. Діячі української культури у протистоянні з радянською владою.

Тема 6. Україна на шляху до незалежності (1985–1991 рр.)

Перебудова в СРСР. Гласність. Демократія. Реформа політичної системи.

Квітневий (1985 р.) Пленум ЦК КПРС. Причини відставання республіки від перебудовних процесів у СРСР.

Суперечності в здійсненні соціально-економічних перетворень. Нові форми господарювання. Розвиток кооперативного руху.

Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Спорудження реакторів Чорнобильської АЕС: вибір майданчика для будівництва об'єкта, виконання будівельних робіт, запуск в експлуатацію кожного з реакторів. Аварія на Чорнобильській АЕС: причини та подія. Реакція влади на події у Чорнобилі. Демографічні наслідки катастрофи. Екологічна ситуація в Україні. Соціально-економічні та політичні наслідки Чорнобильської катастрофи. Спорудження об'єкту “Укриття”. Уроки аварії на Чорнобильській АЕС.

Формування опозиційних радянській владі сил. Причини і наслідки страйків шахтарів (1989 р., 1990 р.), рух зелених, діяльність Української Гельсінської Спілки, громадських об'єднань та товариств. Народний Рух України за перебудову у суспільно-політичному житті республіки. Програма, соціальна база. Український культурологічний клуб, товариство “Меморіал”, “Товариство Лева” та ін.

Політична реформа. Курс на підвищення ролі Рад у суспільстві. Вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих Рад народних депутатів (березень 1990 р.). Діяльність Верховної Ради нового скликання. Парламентська боротьба: «Група 239» та «Народна Рада». Параліч виконавчої влади. Декларація про державний суверенітет (16 липня 1990 р.). «Революція на граніті».

Змістовий модуль 2. Україна у роки незалежності (1991–2020 рр.)

Тема 7. Україна в умовах незалежності (серпень 1991 – листопад 2013 рр.)

Спроба державного перевороту 19 – 21 серпня 1991 р. у СРСР та його наслідки. Акт про незалежність: історичне значення. Основні напрями діяльності Верховної Ради України на шляху формування української державності. Державна символіка. Активізація суспільно-політичного життя. Підготовка до референдуму та виборів президента 1 грудня 1991 р. та його результати.

Проблеми і труднощі державотворення. Формування трьох гілок влади. Пошук шляхів виходу з економічної кризи. Створення власної фінансово-кредитної системи та введення національної грошової одиниці. Соціальні, демографічні, національні проблеми.

Формування нових політичних партій, їхні програмні завдання. Багатопартійна система: проблеми і перспективи розвитку. Конституційний процес та його завершення (1996 р.). Особливості виборчих кампаній в Україні. Розвиток державної та політичної системи в Україні (1998 – 2008 рр.). Особливі тенденції трансформування багатопартійності в Україні. Реформування системи управління. Соціально-економічний розвиток: досягнення та прорахунки. Причини «Помаранчевої революції» та її вплив на державотворчі процеси в Україні (2004–2010 рр.). Соціально-економічний та політичний стан України за правління В.Януковича. Особливості політичного життя в Україні 2010–2013р.

Тема 8. Зовнішня політика України у 1991 – 2013 рр.

Початок розбудови зовнішньої політики України на початку 90-х рр. ХХ ст. Визнання України на міжнародній арені. Головні засади зовнішньополітичного курсу незалежної України. “Основні напрями зовнішньої політики України” (1993 р.) Багатовекторність зовнішньої політики України. Етапи здійснення зовнішньої політики. Набуття Україною без’ядерного статусу.

Курс на НАТО: прибічники і противники. Участь України у миротворчій діяльності ООН. Місце України в СНД. Україна у складі Ради Європи.

Відносини України та Росії у 1990-2000-х рр. Проблема о. Тузла. Російські енергоносії та Україна. Проблема Криму та Чорноморського флоту у контексті україно-російських відносин. Етапи розв’язання проблеми. Договір 1997 р. між Україною та Росією. Культурний та національний виміри україно-російських відносин. Ідеологічне протистояння.

Тема 9. Україна у 2013–2020 рр.

Революція гідності. Небесна Сотня. Окупація Криму Росією та розв’язання нею війни на сході України. Війна на Сході України (2014 – 2020р.р.): причини та наслідки для держави. «Гібридна війна». Добробати. Волонтерство під час війни. Реакція світової спільноти. Мінський процес.

Президентська кампанія 2014 р. Зовнішня та внутрішня політика П.Порошенка: успіхи та прорахунки. Вибори в Україні 2019р. В.Зеленський – президент України. Суспільно-політичні трансформації в сучасній Україні. Проблеми становлення громадянського суспільства. Суспільна динаміка та опозиційність.

Євроінтеграційний поступ України: економічні та політичні аспекти. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Режим безвізового в’їзду в країни ЄС для громадян України.

Тема 10. Розвиток української культури на сучасному етапі.

Роль державної мови у процесі державотворення.

Взаємовідносини між державою і церквою, представниками різних конфесій. Православна і Українська католицька церкви в Західній Україні. Українська Автокефальна Православна церква. Томос.

Зміни в системі національної освіти. Тенденції розвитку науки. Досягнення та проблеми сучасної української культури. Перспективи розвитку української пострадянської художньої літератури. Книговидавництво. Кіномистецтво, театр. Монументальне мистецтво, відродження пам'яток минулого. Здобутки спортсменів.

Українська діаспора. Третя хвиля еміграції та формування сучасної української діаспори на заході. Українська діаспора в Канаді та США. Діяльність Українського Вільного Університету, Української Вільної Академії Наук та Наукового Товариства імені Т. Шевченка. Утворення Міжнародної асоціації українців і Республіканської асоціації українців (1989 р.). Українська всесвітня координаційна рада. Взаємозв'язки між Україною й українською діаспорою.

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб	інд	ср с		л	пр	лаб	інд	ср с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Історія українських земель у 1945–1991 рр.												
Тема 1. Україна напередодні та в роки Другої світової війни (вересень 1939 – червень 1945 р.)	16	4	6			6	5	2				3
Тема 2. Українські землі у другій половині 1940-х – 1953 рр.	12	2	2			8	6		2			4
Тема 3. Україна за доби “відлиги” (1953 – 1964 рр.).	12	2	2			8	7	2	2			3
Тема 4. Україна у другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст.	14	2	4			8	7	2				5
Тема 5. Культура та освіта України в 50 – 80-х рр. ХХ ст.	8					8	10					10
Тема 6. Україна на шляху до незалежності (1985–1991 рр.)	14	4				10	7	2				5
Разом за змістовим модулем 1	76	14	14			48	42	8	4			30
Змістовий модуль 2. Україна у роки незалежності (1991–2020 рр.)												
Тема 7. Україна в умовах незалежності (серпень 1991 – листопад 2013 рр.)	12	4				8	11	2	2			7
Тема 8. Зовнішня політика України у 1991–2013 рр.	8	2				6	8					8
Тема 9. Україна у 2013–2020 рр.	10	2	2			6	12	2				10
Тема 10. Розвиток української культури на сучасному етапі. Українська діаспора	14	2	2			10	17		2			15
Разом за змістовим модулем 2	44	10	4			30	48	4	4			40

Усього годин	120	24	18			78	90	12	8			70
--------------	-----	----	----	--	--	----	----	----	---	--	--	----

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Нацистський окупаційний режим в Україні в 1941–1944 рр.	2
2	Радянський партизанський рух та комуністичне підпілля в Україні в 1941 – 1944 рр.	2
3	Український Рух Опору в роки Другої світової війни	2
4	Національно-визвольний рух у другій половині 1940-х – на початку 1950-х рр.	2
5	Шістдесятники в Україні	2
6	Діяльність дисидентів в Україні	2
7	Чорнобильська катастрофа та її наслідки	2
8	«Помаранчева революція» та «Революція гідності». Анексія Криму та агресія Російської Федерації на Сході України	2
9	Розвиток української культури на сучасному етапі	2
Усього годин практичних занять		18

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Україна напередодні та в роки Другої світової війни (вересень 1939 – червень 1945 р.)	
	Підготовка до практичних занять 1-3. Умови життя та праці населення в роки війни	4 2
2	Тема 2. Україна у другій половині 40-х – на початку 50-рр. ХХ ст.	
	Підготовка до практичного заняття 4. Жінки в УПА. Повсякденне життя та побут повстанців і підпільників	4 4
3	Тема 3. Україна за доби “відлиги” (1953 – 1964 рр.)	
	Підготовка до практичного заняття 5-6	3
	Повсякденне життя селян, робітників, інтелігенції. Ліна Костенко про роль шістдесятників у духовному житті України.	2 3
4	Тема 4. Україна у другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст.	
	Підготовка до практичних занять 5-6 В’ячеслав Чорновіл: борець і людина.	5 3
5	Тема 5. Культура та освіта України в 50 – 80-х рр. ХХ ст. Творчість А. Горської, В. Івасюка, С. Параджанова, І. Миколайчука.	8
6	Тема 6. Україна на шляху до незалежності (1985–1991 рр.)	
	Діяльність Народного Руху України на Чернігівщині «Перебудова» на Чернігівщині	5 5
7	Тема 7. Україна в умовах незалежності (серпень 1991 – листопад 2013 рр.)	
	Відновлення «історичної пам’яті»: Чернігівщина	3 5

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма
2. Робоча програма навчальної дисципліни
3. Методичні матеріали до практичних занять (презентації Power Point, завдання, карти).
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
5. Матеріали до лекційних занять.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2014. 720 с.
2. Історія України: навчальний посібник / під ред. В. А. Смолія. Київ: Альтернативи, 2002. 472 с.
3. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946 – 1985). Київ, 1999.
4. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник. Київ, 2005.
5. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. Київ, 2000.
6. Новітня історія України ХХ ст. Київ, 2001.
7. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. Історія України. Неупереджений погляд: Факти, міфи, коментарі. Харків, 2007.
8. Україна в ХХ ст. 1900 – 2000. Збірник документів і матеріалів. Київ, 2000.
9. Україна ХХ ст.: особи та події в контексті великої історії. Київ, 2001.
10. Україна: друга половина ХХ ст.: нариси історії. Київ, 1997.

Допоміжна література:

11. Андрушків Б. Чорна скрижаль України (15-й річниці Чорнобильської трагедії присвячується). Тернопіль, 2001.
12. Крим після анексії. Державна політика, виклики, рішення та дії. Біла книга / за редакцією Ю. Тищенко. Київ, 2016. 145 с. http://ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=457&catid=42&Itemid=205&lang=ua
13. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: У 2 т. К., 1994. Т. 1, 2.
14. Бойко О. Україна у 1985 – 1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку. Київ, 2002.
15. Бойко О. Феномен провінційних революцій у контексті суспільно-політичного протистояння доби перебудови. *Сіверянський літопис*. 2001. № 2.
16. Брехуненко В. та ін. «Братня навала»: Війни Росії проти України ХІІ – ХХІ ст. Київ, 2016.

17. В тилу ворога. 1941–1945 рр. Документи і матеріали. Чернігів, 1994.
18. Відновлення української держави у 1941 році: нові документи і матеріали. Київ, 2001.
19. Війна (очима ТСН): 28 історій по той бік камери. Київ, 2015.
20. Гетьман В. Як приймалася Конституція України. Київ, 1996.
21. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Київ, 2005.
22. Голод 1946 – 1947 рр. в Україні: причини і наслідки. Київ, 1998.
23. Голод в Україні 1946 – 1947: Документи і матеріали. Київ – Нью-Йорк, 1996.
24. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація. Київ, 2005.
25. Доній О. Покоління Оксамитової революції. Київ, 1999.
26. Історія України в документах і матеріалах. Київ, 1991.
27. Історія України: Документи. Матеріали / Уклад., комент. В.Ю. Короля. Київ, 2002.
28. Історія України: Маловідомі імена, події, факти. Київ, 2008.
29. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960 – 80-х років. Київ, 1995.
30. Касьянов Г. Україна 1991–2007: Нариси новітньої історії. Київ, 2008.
31. Киричук Ю.А. Український національний рух 40 – 50-х років ХХ ст. Львів, 2003.
32. Корогодський Р. Брама світла: Шістдесятники. Львів, 2009.
33. Кримські татари: шлях до повернення. Збірник документів. Київ, 2004.
34. Кулик Р., Майоров М. 2014. Початок російсько-української війни. Київ, 2019. URL: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/broshura-2014-rochatok-rosiysko-ukrayinskoj-viyni>
35. Україна крізь віки. В 15 т. Т. 14. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). Київ, 2000.
36. Люди «сірої зони». Свідки російської анексії Криму 2014 року / упоряд. та вступ Андрієвська А., Халімон О. Київ, 2018. URL: file:///C:/Users/user/Desktop/Історія%20України_др.пол.ХХ%20ст/література/Люди%20Сірої%20зони_укр.pdf
37. Майдан від першої особи: 45 історій Революції Гідності / упоряд. Т. Ковтунович, Т. Привалко. Київ, 2015. URL: https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/maidan_vid_pershoy_osoby.pdf
38. Наш Крим. Неросійські історії українського півострова. Київ: К.І.С., 2016. 312 с. URL: https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/nash_krym_2016.pdf
39. Неоголошена війга. Невідомі факти і хроніки АТО / О. Калиновська та ін. Харків, 2015.
40. Обертас О. Український самвидав: Літературна критика та публіцистика (1960-і – початок 1970-х років). К., 2010.

41. Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). Львів, 2012.
42. Патриляк І. К. “Перемога або смерть”: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. / Центр досліджень визвольного руху. Львів : Часопис, 2012. 512 с.
43. Політична історія України ХХ ст.: У 6 т. Київ, 2003. Т. 5, 6.
44. Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст.: Історичні нариси. Київ, 2002.
45. Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. Київ, 1994.
46. Русначенко А. Розумом і серцем: Українська суспільно-політична думка 1940 – 1980-х років. Київ, 1999.
47. Слабошпицький М. Пейзаж для Помаранчевої революції. Київ, 2005.
48. Три дні вересня вісімдесят дев’ятого: Матеріали Установчого з’їзду Народного Руху України за перебудову. Київ, 2000.
49. Українська Гельсінська група. До 30-річчя створення. Документи / Упор. О. Зінкевич. Київ, 2006.
50. Усна історія українсько-російської війни (2014-2018 роки). Вип. 4. Київ, 2018. URL: <https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/war-2014-2018.pdf>
51. Чорна книга України. Київ, 1998.
52. Чорнобильське досьє КГБ. Від будівництва до аварії: Збірник документів про катастрофу на Чорнобильській АЕС / упоряд. О. Бажан, А. Когут, Г. Боряк. Київ, 2020. URL: file:///C:/Users/user/Desktop/Історія%20України_др.пол.ХХ%20ст/література/Чорнобильське%20досьє%20КДБ.pdf
53. Шаповал Ю. Людина і система: Штрихи до портрету тоталітарної доби на Україні. Київ, 1994.
54. Шаповал Ю. Україна ХХ ст.: особи та події в контексті великої історії. Київ, 2001.
55. Яневський Д. Хроніки “Помаранчевої революції”. Харків, 2005.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

56. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
57. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
58. Національний меморіальний комплекс героїв Небесної Сотні – музей Революції Гідності. URL: <https://maidanmuseum.org/uk/storinka/pro-maydan>
59. Проект «Віртуальний некрополь української еміграції». URL: <http://necropolis.uinp.gov.ua>
60. Українська правда. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua>
61. Український інститут національної пам’яті. URL: <https://uinp.gov.ua>